

ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ СУСПІЛЬНОЇ МОРАЛІ

Новицька Н.Б.

*(кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Національного університету ДПС України, член Національної експертної комісії з питань
захисту норм суспільної моралі)*

Анотація. *Стаття висвітлює іноземний досвід щодо адміністративно-правового забезпечення захисту суспільної моралі. Зроблені теоретичні висновки та сформульовані практичні пропозиції.*

Annotation: *The article shows the international experience of administrative and legal support of public moral protection. In article it is made theoretical conclusions and practical propositions.*

Ключові слова: *суспільна мораль, іноземний досвід пропаганда жорстокості, насилля, еротика, порнографія.*

Сьогодні вся світова спільнота переживає черговий інформаційний вибух. Поширення інформаційної продукції не знає кордонів і цей глобальний процес можна назвати інформаційною революцією. Сучасні інформаційні і телекомунікаційні технології істотно змінюють не тільки те, як ми виробляємо продукти і послуги, але і те, як проводимо дозвілля, реалізуємо свої цивільні права, виховуємо дітей. Вони мають вирішальний вплив на зміни, що відбуваються в соціальній структурі суспільства, економіці, розвитку інститутів демократії тощо. В інформаційному суспільстві держава набуває в нових рис, нового значення[1].

В зв'язку з гостротою вказаних проблем, питанням дослідження правового забезпечення захисту суспільної моралі, визначенню основ державного управління в інформаційній сфері присвячені роботи таких вітчизняних та зарубіжних вчених як Костицький В.В., Авдєєва Г.К., Виговська А.В., Іванов В.Ф., Городенко Л., Черкес М.С., Наумов В.Б. та ін. Втім, конкретних шляхів вирішення цих питань досі не вироблено. Таким чином, питання правового забезпечення захисту суспільної моралі потребують комплексного підходу складовою якого повинно стати вивчення досвіду інших країн з метою запозичення кращих елементів у практику діяльності нашої держави.

Питання про регулювання поширення інформації, що негативно впливає на моральне здоров'я громадян породжує спори в багатьох країнах. Уряди цих країн все частіше усвідомлюють що певні види інформаційної продукції наносять шкоду моральному здоров'ю їх громадян, а особливо дітей. Зарубіжний досвід показує, що в найдемократичніших, найліберальніших державах Заходу функціонує доволі жорстка моральна цензура в ЗМІ, мистецтві, шоу-бізнесі тощо, що виражається в детально розроблених схемах ліцензування телеканалів, радіостанцій і газет, а також у не менш ретельно пророблених схемах заборон і позбавлення ліцензій тих власників, що порушують узвичаєні для кожної окремої держави норми суспільної моралі. Звісно, ці країни захищають себе від панування аморальності, а відтак від деградації, морально-політичного послаблення і розкладу своїх суспільств.

В Італії здійснюється доволі жорсткий контроль за діяльністю засобів масової інформації щодо розповсюдження матеріалів, що пропагують культ жорстокості, насильства, порнографію.

Подібні завдання розподілені між такими італійськими державними органами:

Міністерство культурної спадщини та діяльності Італії (Генеральний департамент кінематографії, Генеральний департамент театральних та видовищних заходів);

Департамент рівних можливостей при Президії Ради Міністрів Італії (Національний відділ з питань протидії расовій дискримінації);

Наглядова комісія з питань надання послуг у сфері телебачення та радіомовлення;

Парламентська комісія з питань загального керівництва та нагляду в сфері телерадіомовлення.

Так, чотирнадцятирічній іранці-режисеру мало не заборонили бути присутньою на прем'єрі свого власного фільму представленого на Венеціанському фестивалі. Справа в тому, що дітям в Італії заборонено дивитися фільми, які не одержали оцінки спеціалістів і для яких не визначено вікові обмеження, навіть у супроводі дорослих.

Італійський закон про мовлення також вводить жорсткі правила за якими мовники не мають права показувати передачі, що наносять шкоду психічному чи моральному розвитку дітей. Заборонено показувати фільми які не одержали сертифікату ліцензійного органу (Генеральний департамент кінематографії) або відповідно з яким заборонено їх показ дітям до 18 років. В разі порушення цього правила телерадіоорганізація має бути закрита[2].

Також в Італії створена державна служба контролю за ЗМІ яка слідкує за електронними та друкованими ЗМІ і може закрити будь який з них якщо їх продукція підриває морально-етичні устрої суспільства.

Основоположним нормативно-правовим актом Італійської Республіки у сфері запобігання та засудження проявів етнічної, расової, релігійної нетерпимості, пропаганди насильства є Конституція. Так, стаття 3 Основного закону встановлює, що „усі громадяни мають рівні громадянські права, усі вони рівні перед законом без розрізнення статі, раси, мови, релігій, політичних переконань, особистого і соціального становища”[3].

Будь-які дії, що безпосередньо чи опосередковано спричинюють вирізнення, виключення, обмеження або надання переваг на підставі расового принципу, за кольором шкіри, походження, релігійних переконань вважаються, відповідно до італійського законодавства, дискримінаційними. Такі дії кваліфікуються як протизаконні, навіть у випадку ненавмисних вчинків, оскільки створюють перешкоди реалізації прав людини та її фундаментальних свобод, гарантованих Конституцією. Особи, які вчинили, або підбурюють інших на вчинення актів насильства з наведених вище мотивів, караються тюремним ув'язненням строком від шести місяців до чотирьох років.

Крім вищезазначеного необхідно сказати, що в Італії поліція співпрацює з неурядовими організаціями та громадськими об'єднаннями в процесі підготовки навчального посібника для поліцейських з питань реагування на прояви расистського насильства.

Проблема захисту дітей та юнацтва від негативного аморального та агресивного впливу засобів масової інформації є однією з найважливіших актуальних проблем у Франції. Наприклад, там було прийнято Закон, що забороняє всім особам (крім професійних журналістів) знімати сцени насилля [2]. Порушники цього Закону можуть бути покарані позбавленням волі до 5 років або штрафом у 75 тис. євро.

Значна увага з боку держави приділяється захисту дітей від інформації, яка може завдати шкоди їх психічному та моральному здоров'ю. Так у Франції діє закон відповідно до якого створено державний орган який контролює забезпечення захисту почуттів дітей та підлітків у передачах – Вища аудіовізуальна рада Франції – спеціальний самостійно діючий державний орган, який здійснює державне регулювання в сфері телевізійного та радіо мовлення. Ця Рада прийняла систему CSA розбивки телепередач на категорії допустимих за рівнем показу сцен насилля та обмеження їх показу у певні часові проміжки, для визначених вікових груп. Крім того, на цей же орган покладено обов'язки щодо дотримання моралі у електронних ЗМІ [4].

Необхідно зазначити, що французьке законодавство передбачає ряд податкових та митних пільг періодичним виданням, якщо вони визнані суспільно корисними тобто сприяють освіті, вихованню інформуванню та культурному дозвіллю населення.

У Франції приділяється значна увага питанням боротьби з поширенням радикальної ідеології, проявами расизму, ксенофобії, антисемітизму та фашизму, у тому числі з використанням мережі Інтернет, закликами до терористичної діяльності як

явищам, що становлять загрозу правам людини та безпеці держави. У Франції створено відповідну законодавчу базу для боротьби з цими небезпечними явищами. Зокрема на законодавчому рівні ця протидія регламентується: новим Кримінальним кодексом, який посилив покарання за акти расизму; т.зв. «Законом Гессо», який спрямований на попередження та припинення будь-яких актів расизму, антисемітизму або ксенофобії; «Законом про свободу преси» та «Законом про посилення покарань за дії расового, антисемітського та ксенофобного характеру, який, передусім, доповнив низку статей «Кримінального кодексу» в частині застосування принципу ужорсточення покарань у разі скоєння злочину відносно особи через її приналежність або неприналежність до якоїсь етнічної групи, нації, раси та релігії [2].

Особливої уваги, на нашу думку, заслуговує законодавство Німеччини, спрямоване, в першу чергу на захист морального здоров'я осіб молодших 18 років. Зокрема, закон про правовий захист молоді в громадських місцях дозволяє підліткам дивитися фільм у громадських місцях лише після того як на нього буде даний дозвіл вищих земельних органів у справах молоді.

Федеральна конституція Німеччини у ст. 1 визначає людську честь і гідність, а відповідно, і суспільний порядок та моральність суспільства, як недоторканні і покладає обов'язок їх захисту як одне з першочергових завдань діяльності на усі органи державної влади цієї країни [5].

Необхідно зазначити, що в Німеччині діє Закон про розповсюдження матеріалів, шкідливих для молоді, основне завдання якого сприяти процесу їх соціально-етичного становлення та захищати від негативного впливу ЗМІ. Так, Закон про захист молоді містить перелік заборонених до випуску та розповсюдження видань, які пропагують аморальні дії та можуть шкодити формуванню моральності підростаючого покоління [6].

З метою практичної реалізації захисту молоді від шкідливого впливу ЗМІ Законом передбачено створення вищого федерального відомства – Федерального відомства з перевірки матеріалів шкідливих для молоді. При розгляді питань про внесення матеріалів до спеціального списку його члени, включаючи голову не зв'язані ніякими вказівками. Відомство займається в основному розглядом питань щодо внесення до списку відеофільмів пропагуючих жорстокість, насилля, війну або расизм. В Німеччині діє заборона на демонстрацію програм, які не дозволені для показу дітям до 16 років з 6 до 23 години. Аналогічна рада в Німеччині діє і з питань преси.

Взагалі необхідно сказати, що в Німеччині держава прямо не контролює роботу журналістів. Щоб запобігти втручанням держави у систему ЗМІ створено цілий ряд органів самоконтролю, які зобов'язують журналістів дотримуватись незаперечних етичних принципів. Так у країні діє Германська рада із справ преси, як орган самоконтролю друкованих ЗМІ.

Інші ЗМІ також мають органи самоконтролю. У кінематографії це Добровільний самоконтроль германської кіноіндустрії, його рішення про випуск фільмів у прокат є обов'язковими і для телебачення. Крім того існує Германська рада з реклами, яка може карати за порушення Кодексу поведінки в рекламній індустрії. В зазначених громадських органах самоконтролю працюють люди делеговані спілками діячів культури, літературними організаціями, видавцями, молодіжними союзами та церквами, а також уповноважені федеральних земель.

В Угорщині приділяється значна увага з боку владних структур та громадськості країни до питань захисту суспільної моралі. Проте, окремого державного органу, компетентного у питаннях захисту суспільної моралі, немає. В Угорщині, так як і в Німеччині, діють громадські організації, які виступають за утвердження належного стану моральності угорського суспільства, але їх діяльність відбувається в рамках діяльності конкретних політичних партій. Конституція Угорської Республіки[7] гарантує свободу слова, а це поняття дуже широко інтерпретується судовими органами країни.

Питаннями фактів прояву нетерпимості та ворожнечі по відношенню до представників національних меншин в Угорщині займаються Уповноважений Державних Зборів Угорської Республіки з питань захисту прав національних меншин (омбудсман з питань нацменшин) та державні органи самоврядування національних меншин. У випадку виявлення фактів демонстрації етнічної, расової, релігійної нетерпимості та пропаганди насильства в угорських засобах масової інформації, місцеві громадські організації та фізичні особи можуть звертатися до Комісії з питань скарг Державного комітету телебачення і радіомовлення Угорської Республіки або у Комітет етики Державної спілки журналістів Угорщини. Зазначені органи, у випадку порушення законодавства Угорської Республіки, мають право звернутися до судових органів щодо застосування до порушників штрафних санкцій.

Питання захисту суспільної моралі регулюється Конституцією Республіки Хорватія, Законом Республіки Хорватія «Про хорватське радіо-телебачення», та Кримінальним кодексом Республіки Хорватія.

Статтю 8 Закону Республіки Хорватія «Про хорватське радіо-телебачення» встановлено:

1. У програмах хорватського радіо та телебачення заборонено:

здійснювати пропаганду, сприяння пропаганді та поширенню національної, расової або релігійної ненависті та нетерпимості, антисемітизму та ксенофобії, а також пропаганду дискримінації або нетерпимості спрямованої проти індивідуумів або груп, за ознаками їхнього походження, кольору шкіри, політичних міркувань, стану здоров'я, статі та інших особливостей;

випуск програм неморального змісту;

випуск програм порнографічного змісту;

на будь-який спосіб пропагувати та звеличувати насильство і кримінал, закликати громадян, головним чином, дітей та молодь до вживання тютюнових виробів, алкоголю або наркотиків;

без відома глядача (слухача) шляхом застосування певного технічного засобу (кадр або тон дуже короткої тривалості) передавати відповідні повідомлення або впливати на особу, яка несвідома цього.

2. Програми передач, які очевидно шкодять фізичному, душевному або моральному розвитку дітей та молоді не мають бути за розкладом, коли їх зазначені особи у зв'язку із часом трансляції імовірно будуть дивитися.

У своїй діяльності хорватське радіо-телебачення захищає і поважає інтереси громадськості та є відповідальним перед суспільством.

Контролюючим органом хорватського радіо-телебачення, який представляє інтереси громадськості та забезпечує проведення експертизи продукції, видовищних заходів, здійснення контролю за дотриманням законодавства у сфері захисту суспільної моралі є Рада програм хорватського радіо-телебачення.

Рада складається з 11 членів, яких обирає Хорватський парламент шляхом відкритого запрошення кандидатів. Членами Ради можуть бути лише громадяни Республіки Хорватія, які не є державними службовцями та представляють різні групи хорватського суспільства: молодь, пенсіонери, роботодавці, синдикати, національні меншини, релігійні об'єднання, університети, громадські об'єднання тощо.

Рада є підзвітною Хорватському парламенту. Робота Ради є відкритою та звіти оприлюднюються. Діяльність членів Ради є неприбутковою.

Отже відносини влади та ЗМІ у іноземних державах регулюються виключно законодавством, яке з одного боку гарантує свободу ЗМІ, а з іншого – право громадян на одержання інформації, свободу висловлювання, плюралізм думок у суспільстві, підконтрольність та відповідальність ЗМІ перед суспільством.

Як показує аналіз зарубіжного, міжнародного і українського законодавства про обмеження діяльності ЗМІ, закони, скеровані на захист здоров'я і забезпечення

нормального розумового та духовного розвитку дітей, не тільки не заважають об'єктивному інформуванню, не порушують свободу ЗМІ, але й є обов'язковими з точки зору міжнародного права.

Література:

1. Новицька Н.Б. Інформаційна культура як чинник інформатизації ДПС України / Н.Б. Новицька // Науковий вісник Національної академії ДПС України.
2. Зарубежный опыт законодательной деятельности по обеспечению защиты детей и подростков в сфере телевидения и радиовещания (по материалам российской и зарубежной печати) [Електронний ресурс] // Аналитический вестник - 2002. - № 23 – Режим доступу до журн.: <http://iam.duma.gov.ru/node/2/4419/14423>
3. Конституция Итальянской Республики // Режим доступу: <http://constitutions.ru/archives/262>
4. Ряба Н.В. Ліцензування по-французьки [Електронний ресурс] / Н.В. Ряба // Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=379>
5. Основной закон Федеративной Республики Германия // Режим доступу: <http://vivovoco.rsl.ru/VV/LAW/BRD.HTM>
6. Проблемы эротики и порнографии в СМИ // Режим доступу: <http://www.gender.ru/pages/resources/publications/voronina/3-4.php>
7. Конституция Венгерской Республики // Режим доступу: <http://forlawyer.com.ua/index.php?newsid=1438>
8. Комаровский В.С. Государственная Служба и СМИ. / В.С. Комаровский – Воронеж. Издательство ВГУ, 2003. - С. 63.